

Helmikuun manifesti ja Suuri adressi

Venäjän keisari ja Suomen suuriruhtinas Nikolai II antoi 15. helmikuuta 1899 julistuksen, jota kutsutaan Helmikuun manifestiksi. Siitä lasketaan alkaneen ensimmäisen sortokauden. Julistuksen keskeinen sisältö oli määritellä Suomea koskevien lakien säätäminen niin, että Suomen valtiopäiville annettiin vain neuvoa antava rooli, eikä siellä tehty kielteinenkään päätös estänyt lakien voimaantuloa. Manifestin uskottiin kaventavan Suomen 1809 saamaa autonomiaa. Oltiin sitä mieltä, että julistus rikkoo aikaisempia sopimuksia.

Suomen kansalta kerätty Suuri adressi oli näkyvä kannanotto manifestia vastaan. Helsingissä järjestettiin asiasta nopeasti monia valmistelevia kokouksia ja lopulta Ateneumissa 20. helmikuuta kansalaiskokous. Paikalla oli 500 osallistujaa. Kokouksessa päätettiin kerätä ja lähettää keisarille kirjelmä, jossa manifestia vastustetaan. Kirjelmän tekstin valmisteluun nimettiin toimikunta: Leo Mechelin kirjoitti tekstin Wilhelm Chydeniuksen luonnoksen pohjalta. Suomeksi sen käänsi E. N. Setälä. Kokouksia eri puolilla maata oli määrä pitää 5. maaliskuuta. Nimien keräämisen sai aloittaa silloin.

Suureen adressiin kertyi 11 päivän aikana runsaat puoli miljoonaa eli 522 931 allekirjoitusta. Kirjoittajien alaikäraja oli 16 vuotta. Arviolta kirjoittajista kaksi kolmasosaa oli yli 16-vuotiaita. Kertyneiden nimien lukumäärä oli varsin suuri, sillä tuolloin Suomen väkimäärä oli noin 2,5 miljoonaa. Tuon ajan kulkuvälineillä ihmisten tavoittaminen harvaan asutussa maassa oli hankalaa ja hidasta, olihan keskitalvi. Maaseudulla keruutyön tekivät pääasiassa ylioppilaat hiihtämällä.

Nimien kerääminen Rovaniemellä

Helmikuun manifesti ja Suuri adressi Rovaniemelle tapahtuivat 1899, jolloin ei vielä ollut rautatietä eikä lennätintä. Lähin sanomalehtikin oli Oulussa ilmestyvä Kaiku. Tieto helmikuun manifestista oli kuitenkin saapunut ajoissa myös Rovaniemelle. Täällä pidettiin kansalaiskokous, joka on todennäköisesti ollut kirkossa.

Koska ylioppilaita ei Rovaniemellä juuri ollut, valikoitui tehtävään muita nuoria ihmisiä, kuten 13-vuotiaat Lyyli Mylläri ja Lyyli Nordlund sekä 14-vuotias Janne Koivuranta. Tytöt liikkuvat hiihtämällä ja Janne porolla. Muiden kerääjien nimistä ei ole tallennettua tietoa.

Kaikki kerääjät tuskin tiesivät tarkasti, mistä oli kysymys. Jokaiselle annettiin mukaan kirje, jossa asia oli tarkasti selitetty. Asiaan suhtauduttiin koko pitäjässä myönteisesti. Kun kerääjä tuli johonkin taloon, paikalle haettiin myös naapureita. Janne Koivuranta muisteli, että allekirjoitukset kerättiin runsaassa viikossa. Nimien perusteella voidaan päätellä, missä kerääjä kulloinkin liikkui.

Adressin teksti ja Rovaniemeltä kerätyt nimet

Rovaniemen osuuden sivunumerot adressissa ovat 447–527. Jokaisen sivun yläreunassa on merkitty päiväys 18 5/3 99 (= kokouksen päivä) ja sivunumero. Koko addressi avautuu seuravasta linkistä:

<https://digihakemisto.net/aineisto/1511672630>

Ennen allekirjoituksia on vajaan kolmen sivun yhteinen teksti, sama kaikilla pitäjillä. Seuraavassa on tekstin loppuosa:

Me emme voi uskoa, että Teidän Keisarillisen Majesteettinne korkea tarkoitus on ollut tällä julistuskirjalla uhata Suomen oikeusjärjestystä ja sisällistä levollisuutta. Me päin-vastoin uskomme, että Teidän Majesteettinne tahtoo armossa suosiolliseen huomionsa ottaa ne tunteet, mitkä julistuskirja on herättänyt ja käskeä, että sen määräykset ovat saatettavat yhdenmukaisuuteen Suomen perustuslakien kanssa. Me emme voi sydämistämme karkottaa luottamusta Keisarin sanan järkähtämättömyyteen. Mehän tiedämme kaikki, että meidän armollinen Hallitsijamme on koko ihmiskunnalle julistanut, että vallan tulee kunnioittaa oikeutta. Ja pienen kansan oikeus on yhtä kallis kuin suurimmankin, sen isänmaan rakkaus on Kaikkivaltiaan Jumalan edessä avu ja velvollisuus.

Rovaniemeltä nimiä on vajaan 1600 eli 1582. Koko pitäjän väkiluku oli tuolloin noin 8500. Allekirjoitukseen kuuluu nimi ja kirjoittajan asemaa osoittava tieto, esimerkiksi talollinen, emäntä, talollisen poika, piika, renki, itsellinen. Yhtään puumerkkiä ei ole. Ensimmäiset allekirjoittajat ovat kirkkoherra Elis Tillman ja kauppias W. G. Gauht.

Adressin vienti Helsinkiin ja Pietariin

Rovaniemen ja koko Lapin alueen adresseja viemään lähti Rantavitikan koulun opettaja Johan Emil Nordlund (1848–1919), Lyyli Nordlundin isä. Hän matkusti hevoskyydillä Ouluun, josta jatkoi junalla Helsinkiin.

Keisarille Suurta adressia Pietariin lähti 13.3.1899 junalla viemään 500 miehen lähetystö, joka edusti eri säätyjä. Lähtö pidettiin salassa kenraalikuvernööri Bobrikovilta. Hän sai tietää asiasta, kun lähetystö oli jo junassa matkalla. Lähetystö pysähtyi Viipurissa ja saapui Pietariin, jossa sille välitettiin keisarin viesti, ettei hän ota lähetystöä vastaan, mutta ei ole sille vihainen. Keisari kehotti suomalaisia palaamaan kotiinsa ja jättämään anomuksensa kenraalikuvernöörille.

Pettynyttä lähetystöä oli Helsingin asemalla vastassa tuhansien ihmisten hiljainen joukko. Rautatientorille saapumisen jälkeen aloitettiin Maamme-laulu.

Rovaniemellä opettaja Johan Emil Nordlund palasi opettajan toimeensa. Hän opetti pojille laulun:

*Pois sortajan valta ja ansa,
Saloilta mun Suomeni maan.
Tult' intoa täynnä ja kansa
Pojat valmihit taistelemaan.*

(J. H. Erkko 1883, Herännyt Suomi. Valikoima Runoelmia.)

Lyyli Jyrhämän (ent. Nordlund) mukaan opettaja varoitti poikia siitä, että laulu voitaisiin tulla kieltämään. Kertojan mukaan tämä vain lisäsi intoa laulaa sydämensä pohjasta saakka.

SUUREN LÄHETYSTÖN KUVAKOLLAASI

Rovaniemen kotiseutumuseon kokoelmissa on painokuvakollaasi Pietariin matkustaneesta Suuren adressin lähetyksestä vuodelta 1899. Kollaasissa on 20.3.1899 otettu valokuva Pietarista palanneesta suuresta lähetyksestä Nikolainkirkon portilla Helsingissä, sekä valokuva saman vuoden keväällä kukitetusta Aleksanteri II:n patsaasta Helsingin Senaatintorilla. Kuvilla kansalaiset protestoivat helmikuun manifestia. Kollaasin kuvituskuvissa kuvaillaan Suuren adressin keruutyötä, mm. junamatkalla Pietarista tapahtunutta junan jumittumista lumimyrskyssä.

Kehystetyn kollaasin on museolle lahjoittanut 1960 Ilmari Jyrhä, lähetykseen kuuluneen Johan Emil Nordlundin poika.

PRO FINLANDIA KULTTUURIADRESSI

Muu Eurooppa tuki Suomen kamppailua sortotoimia vastaan kulttuuriadressilla, jossa pyydettiin Venäjän keisaria säilyttämään Suomen erityisoikeudet ja säästämään sen asema, sillä ne olivat maan ainoa edellytys jatkaa tärkeätä työtään kulttuurin palveluksessa. Sen allekirjoitti 1063 kulttuurin, taiteen, tieteen ja politiikan vaikuttajaa kahdestatoista eri maasta. Tätäkään adressia keisari ei ottanut vastaan.

Museon kokoelmissa on vuonna 1899 painettu kopio Pro Finlandia -kulttuuriadressista.